

Het voorkomen van de Rosse Stekelstaart in Nederland, situatie december 2018

Roy Slaterus
Sovon Vogelonderzoek Nederland
maart 2019

1. Inleiding

De Rosse Stekelstaart *Oxyura jamaicensis* – een Amerikaanse vogelsoort – kwam via watervogelcollecties in Europa terecht. De eerste broedgevallen in het Verenigd Koninkrijk werden omstreeks 1960 vastgesteld. Rond 2000 verbleven daar zo'n 6000 exemplaren. Maar een uitroeingsprogramma, dat was opgezet vanwege mogelijke en ongewenste hybridisatie met Witkopenenden in Spanje, bracht dat aantal terug naar slechts 40 in 2014 en waarschijnlijk is dat aantal sindsdien zelfs nog verder omlaag gebracht (Henderson 2009, nonnativespecies.org). Ook in Nederland zijn recent stappen tot uitroeiing ondernomen.

Sinds de EU-exotenverordening van kracht is geldt er een Europees verbod op bezit, handel, kweek, transport en import van een aantal schadelijke exotische planten en dieren. Deze soorten staan op de Unielijst. Dit is een dynamische lijst waarop ook de Rosse Stekelstaart staat. Voor deze soort gelden voor de lidstaten uitroeings- of beheersverplichtingen. Verder stelt de verordening, dat voor het ontwikkelen van een adequate kennisbasis, waarmee de problemen met betrekking tot invasieve uitheemse soorten kunnen worden aangepakt, de lidstaten moeten zorgen voor onderzoek, monitoring van en toezicht op deze soorten. Om te weten te komen hoeveel Rosse Stekelstaarten er momenteel in ons land overwinteren heeft Sovon Vogelonderzoek Nederland in december 2018 een landelijke telling uitgevoerd. Deze is verricht in opdracht van de Nederlandse Voedsel- en Warenautoriteit (NVWA), in het kader van de EU-exotenverordening en daarmee samenhangende rapportage aan de Europese Commissie. In voorliggende rapportage presenteren we de resultaten van deze telling.

2. Methode

2.1. Aanpak

De Rosse Stekelstaart komt jaarrond voor in Nederland en kan zich 's winters concentreren in waterrijke gebieden, soms buiten de broedgebieden. Als onderdeel van het reguliere meetnet Watervogels worden de beschikbare meldingen uit watervogeltellingen en losse waarnemingen uit onder meer de Nationale Databank Flora en Fauna (NDFF) jaarlijks op een rij gezet. De belangrijkste gebieden voor de soort vallen echter buiten de reguliere monitoringgebieden en de interpretatie van losse waarnemingen is dan een wankele basis voor een gedegen monitoring. Bovendien stellen veel waarnemers hun losse waarnemingen van deze soort niet meer beschikbaar aan de NDFF. Voor een betrouwbare trend en een actueel beeld van de aantallen en verspreiding is daarom aanvullend professioneel veldwerk nodig in belangrijke en moeilijk toegankelijke kerngebieden. Tegen deze achtergrond is in de afgelopen jaren reeds drie keer een landelijke telling verricht in opdracht van de NVWA, voor het laatst in februari 2016 (Slaterus 2016).

Voor aanvang van de telling van december 2018 is het eerder gemaakte overzicht van locaties waar Rosse Stekelstaarten zijn waargenomen geactualiseerd (zie Hornman 2011, Deuzeman & Slaterus 2014, Slaterus 2016). Dit is gebeurd op basis van interpretatie van beschikbare gegevens uit de maandelijkse watervogeltellingen, het BSP-niet-broedvogelproject, gegevens uit het Atlasproject en losse waarnemingen. Gegevens vanaf januari 2017 werden gebruikt en gekeken is naar zowel de frequentie van het aantal waarnemingen per gebied als de datum van de laatste waarneming. Zodoende is een inschatting gemaakt van 'kansrijke gebieden'. Aan de hand van dit overzicht is een

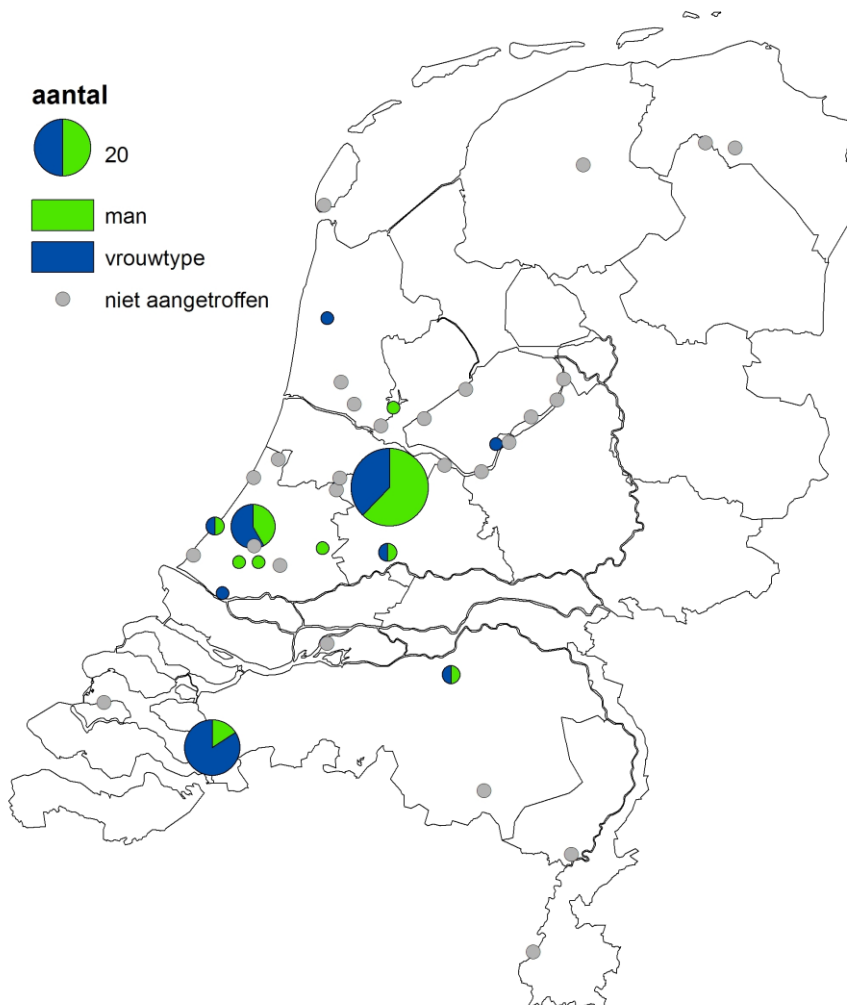
lijst van gebieden geselecteerd, waar de soort recentelijk nog was waargenomen en een huidige aanwezigheid reëel leek.

2.2. Veldbezoeken

In december 2018 zijn in de geselecteerde gebieden door medewerkers van Sovon tellingen uitgevoerd, om een zo actueel mogelijk overzicht te krijgen van het aantal overwinterende Rosse Stekelstaarten in Nederland. Alles bij elkaar ging het om ca. 40 clusters van gebieden verspreid over het land, met het accent op Noord- en Zuid-Holland. De tellingen werden in een zo kort mogelijke periode uitgevoerd om eventuele dubbeltellingen (door verplaatsingen) te voorkomen. Dit gebeurde in de periode van 12 tot 21 december. Elke locatie is ten minste eenmaal bezocht en dichtbij elkaar gelegen locaties doorgaans op dezelfde dag. Naast het aantal Rosse Stekelstaarten (ook nultellingen zijn genoteerd) zijn de telomstandigheden vastgelegd: teldatum, bestede tijd, teldekking, weersomstandigheden en het aandeel mannetjes en vrouwtjes van waargenomen Rosse Stekelstaarten. De tellingen werden zoveel als mogelijk onder gunstige weersomstandigheden uitgevoerd, zodat de kans op het missen van exemplaren zo klein mogelijk was. Anders dan bij de voorgaande drie tellingen is er in het Markiezaat bij Bergen op Zoom gebruik gemaakt van een boot om de telling uit te voeren. Deze werd beschikbaar gesteld door de lokale beheerder (Brabants Landschap).

3. Resultaten

In totaal werden er 81 Rosse Stekelstaarten geteld. Opnieuw waren de omgeving van Loosdrecht (37 exemplaren), het Markiezaat (19) en Vogelplas Starrevaart (12) favoriet. Het aantal mannetjes (in deze tijd van het jaar vooral herkenbaar aan de spierwitte wang) bedroeg ten minste 38. De overige 43 vogels waren vrouwtjes, maar vermoedelijk deels ook eerstejaars vogels. Omdat eerstejaars mannetjes veelal lastig van vrouwtjes zijn te onderscheiden, is het waarschijnlijk dat het totale aantal mannetjes hoger was dan 38. Op twee plekken werd een exemplaar met een kwekersring opgemerkt, duidend op een herkomst uit gevangenschap. Figuur 1 en tabel 1 geven de resultaten van de telling weer.

Figuur 1. Aantallen Rosse Stekelstaarten vastgesteld tijdens landelijke telling in de tweede helft van december 2018.

Tabel 1. Aantallen Rosse Stekelstarten waargenomen tijdens landelijke telling in december 2018.

Cl-nr.	Cluster	Regio	Aantal	Man	Vrouw-type
7	Bovenwater, Knardijk	Flevoland	0	0	0
81	Harderbroek, Wolderwijd	Flevoland	0	0	0
11	Lepelaarplassen / Lage Vaart	Flevoland	0	0	0
	Zeewolde	Flevoland	1	0	1
149	Drontermeer zuid	Flevoland/Gelderland	0	0	0
78	Polsmaten, Veluwemeer	Flevoland/Gelderland	0	0	0
124	Oude Venen, Eernewoude	Friesland	0	0	0
148	Nuldernauw	Gelderland/Flevoland	0	0	0
189	Kropswolderbuitenpolder	Groningen	0	0	0
29	Paterswoldse Meer	Groningen	0	0	0
	Grensmaas	Limburg	0	0	0
79	Midden Limburgse Maasplassen	Limburg	0	0	0
178	Brabantse Biesbosch	Noord-Brabant	0	0	0
207	s-Hertogenbosch Oosterplas	Noord-Brabant	2	1	1
188	Valkenswaard visvijvers	Noord-Brabant	0	0	0
50	Alkmaar Geestmerambacht	Noord-Holland	1	0	1
61	Gouwzee	Noord-Holland	1	1	0
63	Het Twiske	Noord-Holland	0	0	0
80	Huizen haven / Stichtse Brug	Noord-Holland	0	0	0
12	Kinselmeer / IJmeer	Noord-Holland	0	0	0
86	Loenderveense- & Waterleidingplas	Noord-Holland	37	23	14
31	Texel zuid	Noord-Holland	0	0	0
	Uithoorn	Noord-Holland	0	0	0
165	Wormer en Jisperveld	Noord-Holland	0	0	0
53	Drontermeer / Koppelerwaard	Overijssel	0	0	0
102	IJsselstein, Nedereindse plas	Utrecht	2	1	1
	Kromme Mijdrecht	Utrecht	0	0	0
114	Oosterschelde, inlagen N-Beveland	Zeeland	0	0	0
103	Markiezaatsmeer	Zeeland/Noord-Brabant	19	3	16
66	Aalkeetbuitenpolder	Zuid-Holland	1	0	1
198	Berkel en Rodenrijs	Zuid-Holland	1	1	0
	Bollenstreek	Zuid-Holland	0	0	0
93	Delftse Hout, Dobbepas	Zuid-Holland	0	0	0
	Den Haag Clingendael	Zuid-Holland	2	1	1
	Dobbepas	Zuid-Holland	1	1	0
83	Oosterduinsemeer, Noordwijk	Zuid-Holland	0	0	0
101	Reeuwijkse Plassen	Zuid-Holland	1	1	0
200	s-Gravenzande - Plas v Alle Winden	Zuid-Holland	0	0	0
13	Starrevaartpld, Leidschendam	Zuid-Holland	12	5	7
16	Zevenhuizerplas	Zuid-Holland	0	0	0
			81	38	43

Het is altijd mogelijk dat er bij een telling Rosse Stekelstaarten gemist worden (de soort vertoeft nogal eens onopvallend in de luwte van rietkragen), maar veel zullen dat er bij de telling van december 2019 vermoedelijk niet zijn geweest. Het per boot tellen van het Markiezaat heeft ongetwijfeld geholpen bij het uitvoeren van een goede telling aldaar. Ook in de meeste overige gebieden was de teldekking goed en zijn de tellingen uitgevoerd door ervaren watervogeltellers én onder gunstige omstandigheden.

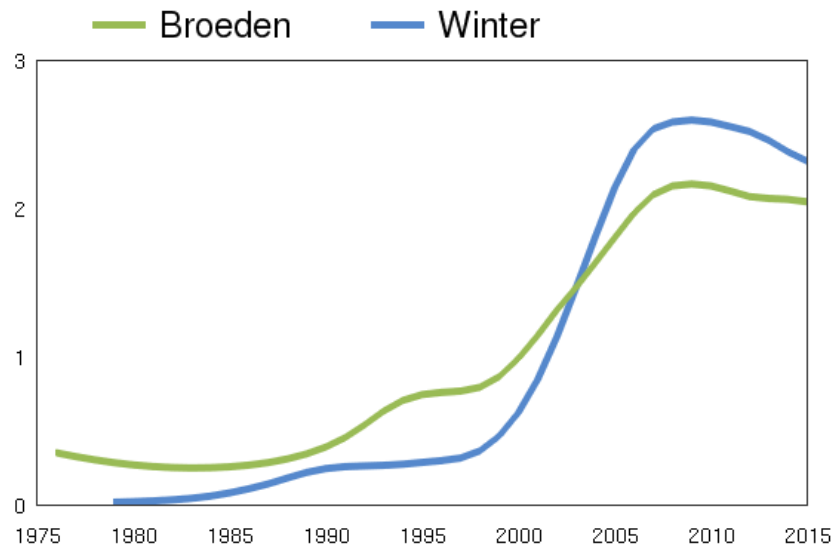
Figuur 2. Rosse Stekelstaarten en een Kuifeend op 18 december 2018 bij Loosdrecht (Peter de Boer).

Figuur 3. Vrouwtje Rosse Stekelstaart voorzien van gele kwekersring op 14 december 2018 in Clingendael in Den Haag (Roy Slaterus).

4. Conclusies

In de onlangs verschenen Vogelatlas wordt beschreven dat de Rosse Stekelstaart als wintergast in 2013-2015 werd aangetroffen in 64 atlasblokken. Dat waren er ruim meer dan de zes blokken waar de soort bij een eerder atlasproject in 1979-1983 opdook. Plekken waar recent regelmatig meerdere exemplaren bijeen verblijven, zijn onder meer het Markiezaat, Vogelplas Starrevaart bij Leidschendam en de omgeving van Loosdrecht. Het hoogste seizoensmaximum tijdens landelijke watervogeltellingen werd bereikt in de winter van 2005/2006 en bedroeg bijna 100 exemplaren. Daarna daalde het aantal overwinteraars tot naar schatting 60-80 in 2013-2015 (zie figuur 2; Slaterus 2018).

Figuur 4. Aantalsontwikkeling van de Rosse Stekelstaart in Nederland (weergegeven als relatieve verandering ten opzichte van het gemiddelde in deze periode).

De telling uit december 2018 resulteerde in ruim 80 Rosse Stekelstaarten en liet zien dat de afname die zich na 2006 aftekende niet heeft doorgezet; bij de drie voorgaande landelijke tellingen in 2011-2016 bleef de teller steken op 33-53 exemplaren. Het merendeel van de vogels bevond zich opnieuw op de drie bekende overwinteringsplaatsen. Ook daarbuiten duiken met enige regelmaat losse exemplaren of paren op, maar al met al is de Rosse Stekelstaart nog steeds een behoorlijk schaarse verschijning in Nederland.

Verwijzingen

- DEUZEMAN S. & SLATERUS R. 2014. Actueel voorkomen van Rosse Stekelstaarten in Nederland. Sovon-rapport 2014/36. Sovon Vogelonderzoek Nederland, Nijmegen.
- HENDERSON I. 2009. Progress of the UK Ruddy Duck eradication programme. *British Birds* 102: 680- 690.
- HORNMAN M. 2011. Actueel voorkomen van Rosse Stekelstaarten in Nederland. Sovon-informatierapport 2011/03. Sovon Vogelonderzoek Nederland, Nijmegen.
- SLATERUS R. 2016. Actueel voorkomen van Rosse Stekelstaarten in Nederland, situatie februari 2016. Sovon-rapport 2016/26. Sovon Vogelonderzoek Nederland, Nijmegen.
- SLATERUS R. 2018. Rosse Stekelstaart *Oxyura jamaicensis*. P. 131. In: *Sovon Vogelonderzoek Nederland 2018, Vogelatlas van Nederland*. Kosmos Uitgevers, Utrecht/Antwerpen.